

seerde ter lezing aanbevelen. Het geeft een goed overzicht van de Nederlandse defensie-opbouw, aangevuld met persoonlijke ervaringen en gezichtspunten. Nam iedere oud-minister maar de moeite om een boek te schrijven.

J. Hoffenaar

C. van Esterik, *Het zout der aarde. UAF 1948-1998. Vijftig jaar hulp aan vluchteling-studenten* (Amsterdam: Bert Bakker, 1998, 301 blz., f45,00, ISBN 90 351 1972 x).

Het Universitair asyl fonds — thans Stichting voor vluchteling-studenten university assistance fund — is in 1948 opgericht als uiting van verontwaardiging over de staatsgreep in Tsjecho-Slowakije. Het fonds stelde en stelt zich ten doel, studenten en docenten die om des gewetens wille hebben moeten vluchten, in Nederland financieel te steunen en te begeleiden. Later kwamen als doelgroep de slachtoffers van discriminatie daarbij.

In vijf segmenten van tien jaar wordt de geschiedenis van de organisatie geschetst tegen de achtergrond van de tijdgeest. Het eerste decennium werd beheerst door de Tsjechische vluchtelingen in 1948 en de Hongaren in 1956. Beide gebeurtenissen deden een golf van verontwaardiging door Nederland vloeien, zodat er geld genoeg was om beurzen te verstrekken aan de student-vluchtelingen, die toen nog niet in aanmerking kwamen voor rijksstudietoelagen. Het contact met het ministerie van justitie was goed: beurs en verblijfsvergunning gingen hand in hand.

De volgende tien jaar deden geen opslaaingen in de koude oorlog zien. Het veranderend rechtsbewustzijn ontdekte echter in racisme een nieuwe reden, iemand als vluchteling te accepteren. Geleidelijk kwamen (Zuid-)Afrikaanse studenten in aanmerking voor steun, mits ze naar Nederland kwamen. In deze jaren bleek hoe gevaarlijk het is voor een charitatieve organisatie om alleen van particuliere steun afhankelijk te zijn. Niet alleen namen giften van particulieren in deze periode zonder dramatische incidenten af, maar ook moest aan een grote beleidswijziging afstemming met grote donoren in het bedrijfsleven vooraf gaan.

Het beeld dat opkomt, is dat van een organisatie die tot dan toe door het bestuur werd geleid, maar in 1968, zoals meer organisaties in de hulpverlening, ten prooi viel aan professionalisering. Het beleid werd steeds meer door zijn full-time personeel, vooral de directeur, bepaald. Dit had tot gevolg, dat het UAF zich niet beperkte tot zijn statutaire doelgroep, maar zich met het algemeen vluchtelingenbeleid ging bemoeien en probeerde te fuseren, eerst met het Nederlands centrum voor buitenlanders, wat mislukte; later met Amnesty international en Release, wat na in extenso geschetst vergaderwerk leidde tot de oprichting van de koepelorganisatie VVN, Vereniging vluchtelingenwerk Nederland. In het laatste decennium krijgt de doelstelling van begeleiding van de studenten bij de studie weer meer aandacht.

Het boek maakt naast de archieven van het UAF ruim gebruik van uitgewerkte interviews met bestuursleden, vrijwilligers en werknemers van de stichting en (ex-)cliënten. Deze geven een levendig en samenhangend beeld van een kleine, maar goed georganiseerde en in alle soberheid zeker niet arme organisatie — arm noch aan geld, noch aan connecties — die daarvoor veel voor haar doelgroep kan bereiken. Misschien is het beeld enigszins vertekend doordat de opgenomen interviews alleen met succesvolle mensen zijn gehouden: een kamerlid, een hoogleraar, een ambassadeur. Terloops wordt vermeld dat vele studenten niet afstuderen, maar interviews met hen ontbreken.

In het woord vooraf wordt van een hoge ambitie blijk gegeven: het boek belooft een aanzet te geven tot de geschiedenis van het Nederlandse vluchtelingenbeleid. Die aanzet blijft echter voor historici het proefschrift van J. W. ten Doesschate, *Asielbeleid en belangen* (1993), en

voor juristen dat van R. Fernhout, *Erkenning en toelating als vluchteling in Nederland* (1990); boeken waarnaar Van Esterik ook ruiterlijk verwijst. Het UAF is een te kleine factor om het daarin verrichte werk echt aan te vullen en het woord vooraf stelt terecht, in tegenstelling tot de flaptekst, dat de schat aan archieven in het ARA over dit onderwerp het boek verre te buiten gaat.

Een ander punt van kritiek is de grove lijn waarmee de sfeer van een decennium wordt geschetst. De jaren vijftig zijn niet alleen te karakteriseren met *De avonden*, de jaren zestig niet alleen met *Ik Jan Cremer* en de jaren tachtig met *Gimmick*. Als grove schets voor mij acceptabel, maar de term mentaliteitsgeschiedenis doet mij meer verwachten. Als gedenkboek en geschiedenis van het UAF is het boek echter zeer geslaagd.

W. Pelt

J. Hoffenaar, J. P. M. Schoenmakers, *November Romeo treed nader! De Nationale Reserve 1948-1998* (Den Haag: Sdu uitgevers, 1998, 212 blz., f45,-, ISBN 90 12 08575 6).

November Romeo treed nader! is voor de vrijwilliger een onmiddellijk herkenbare titel. 'November' en 'Romeo' staan respectievelijk voor de 'N' en de 'R' (Nationale Reserve) in het NAVO-spelalfabet en tevens is het één van de vele wachtwoord-combinaties die de reservisten gebruiken bij de uitvoering van hun bewakings- en beveiligingstaken. De Nationale Reserve bestaat uit 'vrijtijdsmilitairen', die zich naast hun 'gewone' werk in de burgermaatschappij voor de Nederlandse defensie inzetten. In dit boek beschrijven de auteurs, beide werkzaam bij de Sectie militaire geschiedenis, het ontstaan van de Nationale Reserve en haar geleidelijke ontwikkeling tot een volwaardig onderdeel van de Koninklijke Landmacht.

De Nationale Reserve was een produkt van de koude oorlog. Toen na de Tweede Wereldoorlog de meeste Nederlandse militairen in Nederlands-Indië verbleven, bestond er behoefte aan eenheden voor de verdediging en beveiliging in het eigen land. Met de oprichting op 15 april 1948 van de Nationale Reserve leek men deze lacune te kunnen opvullen. De Nationale Reserve had bij haar oprichting een dubbele doelstelling. Zo was zij zowel een militair instrument tegen het gevaar van 'links', namelijk de Sovjetunie en haar handlangers, als een politiek instrument tegen het gevaar van 'rechts' in de vorm van particuliere weerbaarheidsorganisaties. Uiteindelijk verdween in de jaren vijftig het volksweerbaarheidskarakter en werd de Nationale Reserve een militair instrument.

Mede door het ontbreken van een eenduidig doel was het voortbestaan van de Nationale Reserve meer dan eens onderwerp van discussie op hoog politiek en militair niveau. Daarbij kwam dat zij vanaf haar oprichting niet voor vol werd aangezien en binnen de Koninklijke Landmacht geen prioriteit had. De vrijwilligers waren matig tot slecht geoefend voor hun taken en bovendien waren deze taken — het bewaken en beveiligen van objecten — erg saai. Als gevolg daarvan was het absentisme en het verloop onder de vrijwilligers gedurende het gehele bestaan van de Nationale Reserve erg groot. Het gevoel van onderwaardering en de daarmee samenhangende wens van de reservisten om als een volwaardig landmachtonderdeel te worden beschouwd, vormen een rode draad in de geschiedenis van de Nationale Reserve. De officiële erkenning kwam uiteindelijk in 1982 met de toekenning van de korpsstatus en met de uitreiking van het vaandel door koningin Beatrix twee jaar later.

Hoewel de Nationale Reserve in de jaren vijftig dreigde te worden opgeheven en lange tijd door beroepsmilitairen slechts werd gedoogd, bestaat het korps tot op heden nog steeds. Niet alleen bleek het bij bezuinigingsafwegingen een goedkoop en dus aantrekkelijk alternatief te zijn, maar ook waren vrijwilligers door hun snelle inzetbaarheid en lokale bekendheid zeer